

Csomor Józsefné

A LEHEL VEZÉR GIMNÁZIUM DIÁK LAPJÁNAK 27 ÉVE

A lap, amelynek 27 évig voltam a főszerkesztője, 1965 novemberében jelent meg először. Ennek a hosszú időszaknak a történetét írtam meg az általam összegyűjtött összes példány segítségével. Akkoriban különféle helyekre kellett küldeni az újságból, de sehol sem maradt belőle teljes sorozat, pedig a lap cikkei jól tükrözik azokat a változásokat, amelyek ebben az időben a középiskolás fiatalok életében bekövetkeztek. Gulyás Erzsébet könyvtárostól tudom, hogy a korszakot kutatók alig találnak dokumentumokat a KISZ-szervezetek működésével kapcsolatban. Az is tény, hogy a nyilvánosság első fórumaként tarthatjuk számon, hiszen a 300-tól 600 példányig megjelenő, a diákok által írt újságot a szülők és az ismerősök egy része is olvasta.

Először stencilezett formában hoztuk létre a diákújságot, és a Fórum nevet kapta. Az első példányban meghatározta a célt a gimnázium igazgatója, KISZ-titkára, a KISZ Városi Bizottság titkára. A komolykodó, politikai célokra kitűző feladatok után azonban könnyebb hangvételű cikkek következtek. Az első példányok elolvasása után még nem sejtettük az újság színvonalában később bekövetkező jelentős javulást.

Föltétlenül meg kell említeni Zaják Etelka nevét, aki sokat segített, hogy az iskolaújság létrejöhesse. Ő meglehetősen sok cikket írt, ezzel is támogatva munkánkat. Az újság végén, később az elején – 1974-től – kötelezően szerepelnie kellett a mindenkori igazgatónak, és a KISZ tanácsadó tanár nevének. Ezt a funkciót a következő pedagógusok töltötték be: 1965-től Zaják Etelka; 1970-től Doboss Gyula; 1973-tól Bakki Katalin; 1974-től Kalmár Nóra; 1975-től Váradi Istvánné. 1976-tól már csak a tanár- és diák főszerkesztő, valamint az igazgató mint felelős kiadó szerepelt a borító belsején.

A legnagyobb problémát az okozta, hogy a diákszerkesztők állandóan cserélődtek; mire valaki igazából ráértett az írásra és a szerkesztésre, már érettségizett, és elhagyta az iskolát. Abban az időben még nem létezett a 8 osztályos gimnázium, ahonnan hosszabb időre választhatam volna szerkesztőt. Úgy próbáltam ezen a nehézségen úrrá lenni, hogy a felsős mellé beosztottam alsós diákokat, így a gyakorlatban tanulhatták meg a feladatokat. Döntő többségben rátermett fiatalokat sikerült kiválasztani; igazi lelkes diákokat, hiszen egy-egy jeles érdemjegyen kívül másra nem számíthattak, pedig rengeteg lőtás-futással, idegeskedéssel, ugyanakkor örömmel járt, amíg egy számot létrehozunk.

Az igazi megszálottak azok közül kerültek ki, akiket nem tanítottam. Közéjük tartozott például Rédei István, Dézsi Zoltán. Föltétlenül meg kell említeni Kertész Ottó nevét, aki ugyan nem volt diákszerkesztő, mégis nagyon sokat segített mint iskolarádiós. Csányi Zsuzsa így emlékezett: „Szerencsésnek mondhatom magam, mert velem párhuzamosan az iskolarádió szerkesztését Kertész Ottó vezette, s mindig együtt mentünk interjúvadászatra. Ha egyedül készítettem az interjút, papírra vettem a gondolatokat, ha Ottó is jött, akkor ő cipelte az igen nehéz szalagos magnót, s azon rögzítettük az elhangzottakat.”

A 27 év legjobb diákszerkesztői megérdemlik, hogy nevüket és „érdemeiket” felsoroljuk.

Bakos Réka, Vajda Judit semmilyen tapasztalattal nem rendelkeztek. Veszely Anna sem, ők úttörő szerepet tölthettek be.

Csányi Zsuzsa kiemelkedett a mezőnyből, ő igazi alkotótársnak számított, s ezt elmondhatom Kovács Editről is.

Rédei István újíító szerepéről később írok.

Szabó Katalin, Molnár Katalin, Vass Julianna tevékenysége a következő csúcs, de átlagon felül teljesített Bognár Péter és Lados Ágnes is, akiket Tuza Zsuzsa, Lukácsi Beáta, Valéni Györgyi, Völgyi Hilda váltott.

A Dézsi Zoltán, Galsi Zoltán, Gergely Csaba triumvirátus tele volt ötlettel; kiválóan szerveztek, nagyon sok jó cikk fűződik a nevükhöz.

Elismerésre méltóan dolgozott Benke Erika, Horváth Ildikó, Kármán Gabriella is. Kaszab Zsuzsát a legjobb diákszerkesztők között említem szervező-, valamint kiváló íráskészsége miatt.

1988-tól 1992-ig sokan dolgoztak a szerkesztőségben, de igazi szervezőegyenliséget nem találtam.

Az újság készítése sokrétű feladat volt. A kezdetekben stencilezett módszerrel sokszorosított példányokat eljutattuk az osztályok újságfelelőseihez, akik beszédtek az a csekély összeget, amelyet a lap előkészítéséhez használtunk fel. Csányi Zsuzsa így emlékezik vissza: „A gépelést a titkárságon végezték. Az írógépeknek volt egy olyan funkciója, amelynek beállításakor a kétrétegű stencillap felső, vékony, hártyszerű lapját az írógép betűi, jelei átütötték, így a későbbiekben ezen a festék átszívárgott, s ez adta a nyomtatott képet. A könnyebb olvashatóság érdekében a második lap elé indigót helyeztünk el, így lehetett olvasni, javítani a félkész anyagot nyomtatás előtt. Ha gépelés során kisebb elütés, elírás történt, még javítható volt, de nagyobb hibáknál már az egész oldalt újra kellett gépelni. A mai szövegszerkesztők ismeretében nagyon nehéz elképzelni, milyen nehézséget okozott a tördelés, a rovatok állandó helyének kijelölése. Gyakran azért kellett a szövegen „húzni”, hogy néhány sor már ne kerüljön át a következő oldalra. Néhány műfajnál ez megengedhető volt, de nem így pl. a verseknél.

A sokszorosítást általában az első és második osztályos fiúk végezték, ők kezelték

a gépet, töltötték a festékhengert, és annyiszor kellett a hengert minden egyes oldal felett átgurítani, ahány példányban készült az újság.”

Sokat bosszankodtunk a stencilezett újság kézhezvételekor, előfordult, hogy egy-egy részt nem lehetett elolvasni, és egyéb hibák is sokszor okoztak fejtörést.

Minőségi fordulat 1974-ben következett be, amikor Rédei István lett az egyik diákszerkesztő, akinek édesapja – a nyomda vezetője - meglátta a stencilezett számokat és felajánlotta segítségét egy szebb formájú lap előállításához. Az esztétikus külső tehát neki és a nyomda többi dolgozójának köszönhető. A Május 1 és a Gutenberg brigáddal - ahogyan akkor nevezték - szocialista szerződést kötöttünk.

Most is örööm az 1983 februárjából származó kis füzetet, ahol a diákmegbízott pontosan bejegyezte az adatokat:

Példányszám: 500 db

Tiszteletpéldány: 42 db (tanároknak, cikket íróknak, köteles példány stb.; ezért nem fizettek)

Eladott példány: 458 db 2748 Ft

KISZ hozzájárulás: 1132 Ft

Nyomdának fizetendő összeg: 3880 Ft

Természetesen a lap nyomdai előállítása ennél többbe került, de a dolgozók szívesen segítettek, tudták, hogy nem dűskálunk az anyagi javakban.

Az 1975-76. tanév májusában új névre kereszteltük a lapot. Ettől kezdve Lehel Harsonának hívták. A névcseréről számoljon be maga a névadó, Petrics József tanár úr: „Már 22 éve tanítottam a gimnáziumban, amikor Klárka (Csomor tanárnő) azzal fordult hozzám, hogy a Fórum helyett más nevet kell adni az újságnak, mert ilyen névvel az országban több lap rendelkezett. Ekkor én, inkább csak tréfából, a Lehel Harsona nevet ajánlottam. Úgy gondoltam, a városnak van már kürtje, hát legyen egy harsonája is. A név neki nagyon megtetszett, a diákok is elfogadták, így akaratlanul keresztapa lettem.Még ma is élvezettel olvasom és várom az újabbak megjelenését. Remélem az iskola megőrzi ezt a szép hagyományt.”

A 27 év alatt az oldal- és példányszám is változott. 1965-ben tizenkettővel kezdtünk, 1973-ban már 43 oldallal terjesztettük a lapot. 1967-től kemény borítót kapott az újság, 1972-ben pedig feltüntettük, hogy 300 példányban készült és évenként négyyszer jelenik meg.

A nyomda által előállított lap oldalszámai 30-tól 40-ig terjedtek, s 350-400-500 sőt a 600 példányt is elértük. Az újság eljuttatása az olvasókhoz a diákszerkesztők és a munkatársak (rikkancsok) feladata volt.

Időnként kísérleteztünk rajz, rejtvény közlésével, de utólag és akkor is az volt a véleményem, hogy egy diákújságnak más feladatai vannak. Ettől függetlenül támogattam minden kezdeményezést. Többek között azt, amikor tartalomjegyzék is szerepelt. Ennek sok értelmét nem láttam, hiszen újságról és nem folyóiratról volt szó.

Két malom között őrlődtem, mert a tanárok egy része túl kritikusnak tartott egyes cikkeket, a diákok viszont kevesellték a bírálatot és a humort. A két fél között kellett

egyensúlyoznom. A fiatalok főleg vicces írásokat szerettek volna olvasni, de az újság helyettesítette az évkönyvet is; szerepeltek tehát benne tanulmányi, kulturális, sport és egyéb hírek.

Az iskola tanulóira - abban az időben - nem volt jellemző a művelt köznyelvtől való eltérés. Nyugodt szívvel állíthatom, hogy biztosítottuk az írásszabadságot, az egyéniség szabad kibontakozását.

Sok ötletet hoztak diákszerkesztőink a rendszeresen, az ország különféle pontjain megrendezett továbbképzésről, tapasztalatcseréről, ahol kiváló szakemberek, hivatásos újságírók tartották a foglalkozásokat; tanították az újságírás és a szerkesztés fortélyait.

Szintén Csányi Zsuzsa írta: „Számos, az országban megjelenő diáklappal volt kapcsolatunk, megküldtük egymásnak saját újságunkat cserébe a kapottakért. Arra is volt példa, hogy az egymás lapjaiban közölt írásokat megjelentettük.”

A megyei újság is többször adott hírt a Lehel Harsonáról. 1981 augusztusában Szolnokon, a Tiszaligetben találkoztak a diákújságírók, ahol találkozhattak a Szolnok megyei Néplap és a Szolnoki Rádió munkatársaival. Tanulóink örömmel jelentették: mind a Néplap, mind a Rádió munkatársai a Harsonát a legszínvonalasabb, legértelmesebb megyei diákújságnak tartották.

Erről kaptunk hírt a Népszabadság 1985. április 6. számában. Kovács Zoltán írta: „Jó viszont kézbe venni a budapesti Eötvös Gimnázium lapját, az Eötvös-diákot, a kecskeméti Katona József gimnázium KJG-híradóját, a jászberényi Lehel Vezér Gimnázium Lehel Harsonáját vagy a székesfehérvári Vásárhelyi Pál Gimnázium lapját. Ezek képviselik a színvonalat”.

Szerkesztőségi üléseket rendszeresen tartottunk, főleg az 1970-es években, de már korábban is. Szabó Katalin így emlékezik vissza: „Az összejöveleket a gimnázium 28-as termében tartottuk a megjelenés előtti hetekben, s a megbeszélés témái a következők voltak: témaválasztás, cikkgyűjtés, pályázatok kiírása, az újságírás elméleti alapjainak megismerése (műfajok, hangnem, tömörítés, párbeszéd stb.).”

A lap elkészítésének lépéseire ugyanő így emlékezik: „a megbeszélés után jött a cikkgyűjtés, amelyeket a gépíró tanuló társadalmi munkában legépeltek, a Hűtőgépgyár nyomdájában Rédei István tördelte az anyagot; majd következett a korrekktúra, hibajavítás (jó kis felkészülés jövődöbeli magyartanároknak, jó kis gyakorlás helyesírásból – vallja Kati). Utána következett a lap terjesztése a diákok között; közben postáztuk a tiszteletpéldányokat.” Később a tördelést diákjaink végezték, ahogyan Lados Ágnes írta: „Legnagyobb öröömre a tördelést is csinálhattam, igaz anyám néha kiakadt, mert a hálószoza tele volt cikkekkel.”

Ő számolt be a jól fogalmazó diákok kiválasztásának egyik módszeréről: „Tanármő fürkész szemmel olvasta valamennyi tanítványa dolgozatát. Méghozzá azzal a nem titkolt céllal, hogy minél több jótollú, jó fantáziájú embert beszervezzen a Harsona számára.” Többször úgy jelöltem ki a dolgozat címét, hogy a legjobbak, legszellemesebbek megjelennek majd az újságban.

Meg kell említeni a technikai munkatársak nevét, akik nem kis terhet vettek le a vállamról. Ők voltak az első időben az anyagbeszerzők, a stencilezők, a hibaelhárítók, s a hibákért-rajtam kívül- ők voltak a felelősek. Kraft Bélával, Török Ernővel állandó rohanás közben futottunk össze, hol az egyik, hol a másik lépcsőfordulóban, no meg az órákon. A nyugodtabb vonalat képviselte: Bárczi Tamás, Simon György, Simon Pál. Később a technika iránt érdeklődő diákok elméleti cikkeket írtak; például Vass József, aki a magnóról, erősítőről, házi stúdió készítéséről - főleg fiúk érdeklődésére számot tartó - cikksorozatot jelentetett meg ; ő vezette az úgynevezett technikai rovatot.

Érdekes kezdeményezésnek számított a rovatvezetők kijelölése, akiknek az lett volna a feladata, hogy az adott témakörben címekeket ajánljanak, írassanak a diákokkal. A következő rovatok szerepeltek: politika; híres emberek; tanulóink külföldön; nyári és egyéb események; hírek; szárnypróbálgatások; sport; humor; kultúra; teszt; egyéb. Az 1981/82. tanévben kezdődő kísérlet 1983-ban csendben kimúlt. Hasonló ötletekkel sokszor bombáztak bennünket; de a rovatvezetők állandó cserélődése, kijelölése aránytalanul sok időt és energiát emésztett fel, és az sem biztos, hogy a megfelelő diákra találtunk.

Ettől függetlenül hasonló mennyiségű, vagy ennél még több témával is foglalkozott az újság; a tanulók leleményessége szinte nem ismert határokat. A Harsona bizonyíték arra, hogy a fiatalokban mennyi és milyen sokféle tehetség van, csak azt kell elérni, hogy megfelelő célra használják.

Végigtekintve a 27 év lapszámaikat a következő témakörökkel foglalkozom.

Mivel a KISZ-szervezet által támogatott újságról van szó, rendszeresen beszámoltunk az alapszervezetek életéről. Érdemes betekinteni egy 1975-ből származó programba.

I. „Az alapszervezet tagjai patronálták a Kiss Ernő utcai óvodát. Babaruhákat készítettek, az udvari játékokat lefestették.

II. Músoros klubdelutánt szerveztek. Különböző témájú előadásokat hallgattak. Megemlékeztek április 4-ről.

III. Szervezték a Chilei szolidaritási gyűlést. Sánta Ferenc író meghívták író-olvasó találkozóra.

IV. Közös mozilátogatást szerveztek. A fenyőbálra szendvicseket készítettek, ők is árulták. A farsangi bálon tartották az ügyeletet a ruhatárban.

V. Előadást tartottak Jászberény emlékműveiről; vállalták a Bathó-kert gondozását.

VI. Kerékpártúrát szerveztek, múzeumban jártak, helytörténeti vetélkedőt, színházlátogatást szerveztek, télapó délutánt tartottak, fenyőbált rendeztek. Politikai előadásokat hallgattak, KRESZ vetélkedőt állítottak össze.

Érdekesnek tartottam a Che Guevara alapszervezet 1974-ben megvalósított programját: Előadást tartottak a Bibliáról. (Che és Biblia! Figyelemre méltó párosítás!) Szüreti bált szerveztek; kétszer voltak moziban, egyszer színházban. Társadalmi

munkában a könyvtárban rendezték a könyveket. A Bercsényi iskola úttörőit patronálták.”

Értékes riport-anyaggal rendelkezik újságunk; ezeket téma szerint lehet csoportosítani. Diákjaim megkerestek tudósokat: Holló János akadémikust; Berend T. Ivánt, a Közgazdaságtudományi Egyetem rektorát; Marx György Kossuth-díjas fizikust; Schnitzler József szívsebész, hogy csak néhányat említek, akik szívesen beszélgettek a tanulókkal. Suba László többször készített a tudósokkal riportot, Marx Györgytől azt kérdezte milyen munkájáért kapta a Kossuth díjat? A válasz röviden a következő volt: „Megmaradási törvény borzasztó kevés van: tízegynéhány. A legutolsót amit az ember fölfedezett azt én találtam meg: lepton-töltés megmaradás néven ismerik.”

Mivel a honismeret, helytörténet, néprajz fontos szerepet játszott tanári munkámban, szívesen támogattam az ilyen jellegű cikkeket. Így nagy élvezettel olvastuk Ferenczi Ákos A jázások őseit kutatva c. riportját, amelyet Selmeczi Lászlóval, a szolnoki múzeum igazgatójával, az egykori Négyszállás területén folyó ásatások vezetőjével folytatott.

A tudomány világa mellett jól megfértek a híres énekesekkel, zenekarokkal készített riportok is. Így például Koncz Zsuzsával, Tolcsvay Bélával, Pataky Attilával, Balázs Fecóval, Nagy Feróval, hogy csak néhányat említsünk. Színvonalas beszélgetéseket rögzítettünk híres művészekkel, többek között Ruttkai Évával, Töröcsik Marival, Bodrogi Gyulával. Kocsis Zoltánt kétszer is meginterjúvolták diákjaink, az ő gondolatai is figyelemre méltóak.

Híres írókról szintén jelentettünk meg cikkeket. 1987-ben Doboss Eszter édesapjával, Doboss Gyulával beszélgett a sokoldalú íróról, Tandori Dezsőről.

- „Milyen műfajú művei jelentek meg eddig? – kérdezte Eszter.

- Tandori rendkívül sokoldalú. Verskötetein, prózakötetein kívül ismertek hangjátékai, bűnügyi regényei, esszéi, kritikái, gyerekkönyvei, kiemelkedően színvonalas műfordításai. Indigógrafikáival, képverseivel több jelentősebb kiállításon szerepelt, ezen kívül kiváló zongorista.

- Hol ismerkedtél meg vele?

- Arra kért, hogy a Lánchíd presszó teraszán találkozzunk reggel 8 órakor. Ebben csak az volt a különös, hogy a presszó akkor meg nem volt nyitva. Hamarosan megtudtam, ő éppen ezt akarta, hogy senki ne zavarjon bennünket.

- Akkor miért nem a lakására hívott?

- A madarai miatt.

- Ez a hobbija?

- Ez több mint hobbi. A Tandori házaspár elpusztulásra ítélt kismadarakat ment meg, és a lakásukon tökéletes szakszerűséggel nevelik őket - főként verebeket. Esetleg cinkét, zöldikét, papagájt.

- Nem bogaras egy kicsit az író?

- Mint mindenki. De az ő 'madár mániája' legalább nem ártalmas. S ráadásul rendkívüli munkáját tökéletesen végzi, Tandori olyan változatosan és sokféléen ír, hogy mindenki találhat köztük ízlésének megfelelőt."

Az írók, költők talán kevésbé érdekelték riportereinket, annál inkább az utazás. Összesítve az országokat, magam is meglepődtem, hogy milyen sok helyen jártak diákjaink. Az ún. szocialista országokban – Európában - mindenhol megfordultak tanulóink, kiemelten a Szovjetunióban, NDK-ban, Csehszlovákiában. Ezekben az országokban sok diákunk tanult, s rendszeresen beszámoltak az ottani életükről. Utaztak azonban nyugatra is: Svéd-, Finn-, Ír-, Olasz-, Francia-, Görög-, Törökországba, Dániába, Hollandiába, Ausztriába, Svájcba, NSZK-ba. Kalandozó tanulóink még egzotikusabb helyekre is eljutottak: Indiába, Irakba, Kubába, Egyiptomba, Máltára, Mongóliába és a szolidabb Kanadába, Argentínába, Ciprusra. Egy részük a Jászsági Népi Együttes tagjaként, a másik csoportba tartoztak a sportolók, de a legtöbbben egyéni útlevéllel fedezték fel a világot.

A kezdeti korszak krónikása Mizsei Tamás, aki a nyugat- európai élményeiről számolt be. 1967-ben családjával utazott Bécsbe, Kölnbe, majd Hollandiába. Szemléletesen mutatta be Amsterdami, Rotterdamot s végül Londont. A leghíresebb látnivalók mellett írt az akkoriban elterjedt hippi jelenségről. „Londonban a Trafalgar téren, a galambok között a földön ülve, vagy az emlékmű lépcsőjén napozva tétlenkedtek a hippik. Ha valamely részüket éri is a nap, az a lábuk. A fiuk ugyanis vállig érő koszos, csapzott hajat, félig szakadt bundát (nyáron is), s térdig érő szakadt farmert, vagy régi uszárhát hordanak. Cipő természetesen nincs rajtuk. A lányok pedig a minibe knél minibb szoknyát és különféle láncokat, azok végen pedig csengőket hordanak.”

Wittrédi Mónika családja az orvos édesapával 1979-ben tartózkodott hosszabb ideig Líbiában. Csillik Mária levelezett vele, s az érdekes beszámolókat megjelentettük a Harsonában. „A bőjt annyiból állt, hogy nappal behúzódtak elsötétített szobákba, és rövidített műszakban dolgoztak 1-2 órát. Amikor a nap lenyugodott, megszólaltak a mecsetek tornyaiban az énekesek, jelezve, hogy már szabad enni. Akkor minden helybeli annyit dohányzott, evett és ivott, amennyi csak belefért, mert másnap estig ismét koplaltak.” Mi már tehát 1979-ben olvashattunk a Ramadán szokásairól.

A 27év legérdekesebb, legszínvonalasabb cikkei közé tartoznak az úti élmények, mint például a Bognár Péteré is, aki akkor újdonságnak számító cikksorozatot írt az USA különféle tájairól, városairól. Most mégis az ottani középiskolai élet egy rövid mozzanatát idézem 1981-ből: „Unokatestvérem, Tibor gondolt egyet és elvitt a Cobra elnevezésű középiskolába. A sulis aulájában néhány diák összeáll a szünetekben, és rövid kis dzsesszkoncertet adnak. Én is ott lézengtem körülöttük, vigyázva arra, hogy senkinek se kerüljek útjába, ugyanis Tibor elmagyarázta, hogy néhány markos diák ezt nem nagyon szereti, és meglehet, hogy valamelyik egy-két balhoroggal indít el ballasztikus pályámon...

A tanítás befejeztével aztán, mint valami autóversenyen, felzúgtak a motorok az iskola óriási parkolójában, és mindenki hazafelé vette az irányt ki-ki a maga Pontiacján, Toyotáján.”

Tanulóink nem csupán mint turisták, vagy egyetemi, főiskolai hallgatók jártak külföldön, hanem intenzív nyelvtanulás céljából is. Kovácsy Zsombor, akinek édesanyja - Székely Judit - szintén írt az iskolaújságba, 1988 októberében így számolt be az angliai Coventry-ben szerzett élményeiről:

„Tanuláson kívül persze sok más esemény is tarkította az órákat: az egyik csoportban pl. spanyol és magyar nyelvészek cserélték ki egymás „konyhanyelvi” kifejezéseit. A délutáni tanárunkat pedig a Trabant nevű technikai csoda ismertetésével fárasztottuk.”

Az újság egyik legnagyobb értékének tartom a jászberényi híres emberekkel vagy az ide látogató „nagyokkal” készített riportokat, megemlékezéseket.

Kiváló helytörténeti forrásnak számított Németh Ferenc ügyvéd, akinek a jászberényi gimnázium nagyon szívéhez nőtt, s szeretettel emlékezett volt iskolájának tanáira, tanulóira. 1969-ben jelentettük meg Ady Jászberényben c. cikkét, amelyet az Adyt kedvelők lelkes tábora nagy élvezettel olvasott, hiszen ezek az adatok ismeretlenek voltak eddig.

Gregor Mária 1976-ban arról tudósít, hogy Kempelen Farkas (híres találmánya többet között a sakkozógép) dédunokája, Kempelen Győző 1857-58-ig iskolánk tanára volt. Feleségének, Kempelen Rizának a sírkövére Arany János írt verset. Riza hamvai a Fehértói temetőben nyugszanak.

1990-ben tett látogatást Bartos Lóránd a Hamza házaspárnál. Lóránd többek között, befejezéseként azt kérdezte?

„- Sok tapasztalat birtokában, hogyan ítéli meg a kulturális életet Magyarországon?

- A magyarok mostanában mindig azt hangoztatják, hogy Európához akarnak tartozni. Paul Valery szerint Európa az, ahol a történelemben 3 tényező volt jelen: a római légió, a görög szellem és a názáreti hit. Magyarországon mindez megtalálható volt, tehát Magyarország Európa szerves része. Elég sokáig éltem külföldön, hogy lássam: a magyarok külföldön milyen nagy, magas eléréseket érnek el a tudományokban, művészetekben.”

Érdekes cikket közöltünk 1971-ben Halasi Miklóstól, aki dédnagyapjára Rudnay Gyulára, a híres festőre (Kossuth-díjas) emlékezett. Az első betűtől az utolsóig érdekes cikkből csak keveset idézünk:

„A Kánai menyegző közelkeleti témát, egy ottani lakodalmat (ahol a víz borral változott) elevenít fel. De a festő itt sem tudja megtagadni önmagát, magyarságát. A kép figurái felett egy híd ívelődik, rajta mentés, csákós száguldó lovasokkal, mintha a Kánai menyegző a későbbi lovas, bandériumos magyar lakodalmak előképe lenne. Ezt a képet az egyik olasz kiállításon az akkori olasz király, Viktor Emánuel szerette volna műzeuma számára, de nem volt eladó.”

Gecse Árpád, a Jászság kiváló festője, jó riportalanyknak bizonyult, vele többször is beszélgettek tanulóink. Petrics Annától – 1975-ben – olvashatjuk a következő gondolatokat:

„Életéről faggattuk. Nem kis büszkeséggel töltött el bennünket, amikor megtudtuk, hogy ő is a mi gimnáziumunkban diákoskodott. Azt, hogy művészi pályára lépett, rajztanárának és egy tréfás rajzának köszönheti. Később a Képzőművészeti Főiskolán tanult. Sok országot bejárt, németül és olaszul tökéletesen beszél. Lehetősége nyílt volna Szolnokon dolgozni, de annyira szívéhez nőtt a jászsági táj és a jászsági ember, hogy maradt Alattyánon.”

Gebe Mártát, József Attila diákkori szerelmét is felkutattuk. 1989 májusában levélben válaszolt: „Visszagondolván a század eleji Makóra, azóta nagyon megváltozott, nekem idegen lett. Elszakadni azért végleg soha nem tudnék a várostól, mert szüleim és testvéreim sírja odaköt, és a fiatalságom sok kedves emléke, ami ilyen messzi távoból, ennyi évtized után, talán meg szebbnek tűnik, mint valóságban volt.”

Kaplár József kiváló tévés személyiséget is rendszeresen megkérdeztük munkájáról, s ő mindig készségesen válaszolt. Sokat utazott, tehát logikusnak tűnt riportereink kérdése 1986-ban.

„Hány országban járt eddig? - Úgy harmincegynéhány országot számoltam össze. Mindig is szerettem utazni. Érdekes, hogy már mind az öt kontinensen jártam. 1985-ben voltam Ausztráliában, 86-ban Indonéziában, Szingapurbán. Eljutottam az Egyesült Arab Emírségbe is .

- Került már igazi életveszélybe?

- A földön még nem. Egyszer azonban, amikor Nigériából Lagosból jöttem volna haza a frankfurti géppel, a repülőnk túlfutott a pályán, és egy kátyúban a gép nyolc kerekéből háromról lehántolódott a gumi. Mi az egészről mit sem tudtunk, mélyen aludtunk. Gyanús csak az volt, hogy a frankfurti légikikötő teljesen ki volt világítva. A megszokott kék és sárga fények mellett azonban százméterenként villogó pirosakat is láttunk. Kiderült, ezek ránk váró tűzoltóautók voltak. A kapitány közölte kényszerleszállást hajtottunk végre, de a veszélyes kalandot szerencsésen megúsztuk.”

Az iskolaújság cikkírói közül még két sportriporter dolgozik ma is országos tévéknél: Dézsi Zoltán és Horti Gábor.

Az újság legnépszerűbb sorozata mégis az ifjú tehetségek fóruma és a humor-minden mennyiségben volt. Kezdetől fogva jelentettünk meg verseket. Knorr János, Szabó Béla, Janka Zoltán (Jászberény díszpolgára.), Kardos Zoltán, Kertész Ottó, Sárközi Mária komoly, illetve tréfás hangvételű versei jelentek meg az első években. 1967-ből idézem Égert János, Kopácsi Zoltán (ő is írt humoros verseket és egyéb cikkeket) tudósítását a tehetséges osztály klubdelutánjáról. „Osztályzenekarunk: Puskás, Tiborcz, Kisnémeth, Kardos, Janka felállásban egy Spencer számmal kezdett. Szalóki Miklós konferált. Szellemes és kötetlen szövegével feloldotta a hangulatot.”

Bár költők mindig akadtak a 27 év folyamán, prózáírásban általában jobbak voltak. Különféle műfajokban alkottak, de legjobban a krimit és a SCI-FIT kedvelték. (Az irodalmi jellegű alkotásokból nem idézek, mert azokból nem lehet részeket kihagyni.)

Már 1971-ben megjelentek élvezetes kis írások. Jaj, csak borzongani tudnék jellegére. Répási János a SCI-FI írók közül emelkedett ki, ő sok tudományos cikket is írt. A krimiírás fénykora 1986-tól számítható, amikor Galsi Zoltán és Gergely Csaba sorozatot kezdett Plankton nyomoz címen. A szellemes, jól szerkesztett vidám cikkeken jól szórakozott tanár, diák. Galsi Zoltán más jellegű írásokkal is megörvendeztette a Harsona olvasóit, amelyből néhányat elküldtünk az Ifjú Írók és Költők Sárváron megrendezett Országos Találkozójára, ahol első díjat nyert a Macska c. művével. Irónia jellemezte írásait, amelyekben nem lehetett találni egyetlen fölösleges mondatot, szót sem. Minden pont, vessző s egyéb írásjel a helyén volt.

Dézsi Zoltán sokoldalúsága szintén elismerésre méltó. Galsi és Dézsi Zoli cikkei nem kaptak meg, ma is érdemes azokat elolvasni.

Kovácsy Zsombor angliai útjáról már szóltam, megemlítem egyéb munkáit, mert ő is sokoldalú szerzőnk volt. A Székely Andrással - 1987-ben készített riportból kiderült, hogy a nagypapa személyesen is ismerte Szent-Györgyi Albertet. Sok érdekes adatot megtudhatunk a kiváló tudósról, valamint Jászberény jelentős kórházigazgatóiról. A humor sem volt tőle idegen, ez derül ki néhány írásából.

Babucs Zoltán a magyar történelem - főleg a 48-as szabadságharc, valamint a II. világháború - krónikása ellátta újságunkat, már akkor tudományos igénnyel megírt dolgozataival.

A sporteseményekről rendszeresen beszámoltunk. Interjúk készítették, pl. Fülöp Gyula birkózóval, iskolánk egyik büszkeségével, aki országos versenyeken sorozatban nyerte a jobbnál jobb helyezéseket. Sinka István sakkban ért el kiváló eredményeket, míg Pecha László a Vasas futballcsapat tagjaként jeleskedett és utazott sok országba.

A Lehelesek lehelete c. sorozat osztatlan elismerést aratott. A diákok sokat gyűjtöttek az órákon, néhány tanár is segített, s magam is figyeltem dolgozatjavítás közben a furcsaságokra, elszólásokra, ferdítésekre.

Rövidségük lehetővé teszi, hogy néhányat felidézsek. Sok van belőlük ezeket is érdemes lenne összegyűjteni.

- Az Aranybulla magában foglalta az írástudatlanságot és a jobbágyok költségeit.

- A Huszár-kormány huszárokból állt.

- Lina egy mozgalmasszony, akaratos, goromba nőszemély.

- Vajda legjobb versei sem a szerelem hevében születtek, hanem vén korában.

- Ki volt Iszméné? Iszme felesége.

- Tanárnő! Én találtam a könyvtárban egy Anyegint, de nem tudom jó lesz-e, mert annak a címe Jevgenyij Anyegin.

- Rembrandt: Éjjeli őrjárat c. képe csoportos önarckép.

- Mózes szakállának aprólékos kidolgozása vetekszik még az ókori szárnyas Niké szoknyájával is.

- Mi volt a szarvasmarha őse? A kecske.

- Mikor keletkeztek ezek a versek és betyárénekek? Amikor a kocsmában jól berúgtak.

- És Latorcát láttad? Nem! A múzeumban nem voltunk.

- Hogyan hasonlít a két egyenlet egymáshoz? Mint 2 tojás.

Az újságban bemutatottak a gimnáziumban folyó munkát, ki nem maradhattak a tanulmányi eredmények, a szakkörök, a pinceklub működése, a menza, a kollégium, a bálók és az egyéb rendezvények. Állandó téma volt a divat, a délelőtti torna 1976-77-ben, a sport, a kirándulások, kapcsolat más iskolákkal, az építőtáborok, a Jászsági Népi Együttes és még hosszan lehetne sorolni a sokrétű tevékenységet, amelyet diákjaink, tanáraink végeztek. A kereskedők, a gép- és gyorsírók is rendszeresen támogatták újságunkat.

A pedagógusok közül sokat segített Izsó Gyuláné igazgató; Almási Mária, aki nagyon szép cikket írt a magyar nyelv védelmében; Halász Lászlóné, aki a debreceni Matulába járt, s erről tartott érdekes élménybeszámolót; Csörgő Terézia, aki ösztönözte diákjait a pinceklub működésének bemutatására; Móczó Árpád maga is írt cikket. Turi István, aki nagyon eredményesen tanította a biológiát, egy időben az irodalmi színpadot is vezette. Maga varrta a jelmezeket, és ha arra volt szükség, készítette a kellékeket, a sisakot vagy éppen a kardot. Csomor Marianna 1979-ben a következőt írta :

„Az irodalmi színpadok számára minden második évben megrendezik az országos minősítő versenyt. Színjátszóink Tabarin egyik vidám darabját mutatták be, s bronz minősítést kaptak. Turi tanár úr végtelen türelmének, lelkesedésének köszönhetjük a sikert. Köszönjük!”- Turi kolléga is mindig készségesen segítette a Harsona munkáját.

Jó kapcsolatot ápoltunk Gömöri Árpáddal a szakmunkásképzőből, a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem tanításának kiváló mesterével. A hozzánk írt leveléből rövid részlet következik 1990-ből:

„Mi a szerepe, jelentősége egy diáklapnak? Mindig olyan amilyené teszik, amilyené képesek tenni. Tükre a diákéletnek, a diákhumornak. Sok fiatal megtanulja a riportkészítést, tömör fogalmazást. Egy-egy szám elkészítése egyfajta szellemi erőpróba.”

Deméné Ilonka Gabriella , a Lehel Vezér Gimnázium tanára pontosan érzi, hogy a az újsággal való foglalatosság nem volt könnyű.

„Megszállottságod, elkötelezettséged - gondolom, hogy a szerkesztésért túl sok elismerést nem kaptál - nélkül a diákújság nem tudott volna évente kellő tartalommal megtölteni fennmaradni 27 évig. Amióta én is tanítok, látom, hogy igazán akkor mozdul valami előre, ha valaki zászlóshajóként, fejét kicsit lehajtva, konok, elszánt módon megy előre, nem törődve mások célzásaival.”

Munkaigényes feladat volt áttekinteni az iskolaújság 27 évfolyamának példányait, ugyanakkor élveztem tettem. Képzetelemben megjelentek előttem diákjaim, akik a cikkeket írták, az újságot szerkesztették, akikkel együtt lelkesedtünk. Többségük életéről tudok, kiválóan megállják a helyüket bárhova kerültek, s olyanok is akadnak, akik felhasználták az e területen szerzett tapasztalataikat. Szaktárgyaim eredményes tanítása mellett fontosnak tartottam, hogy minél nagyobb önállóságra tegyenek szert az újság szervezése közben. Családom minden tagja erre bízott, hiszen az iskoláról – s benne a Harsonáról – rendszeresen beszéltünk. Ők a kívülállók szemével nézték, tehát sokat tudtak segíteni.

Mint történelemtanár kiemelten kezeltem az anyaggyűjtést, s ezért szorgalmasan eltettem az összes megjelent példányt. A mai modern eszközöket felhasználva jó lenne közkinccsé tenni a példátlanul gazdag iskolatörténeti, kultúrtörténeti anyagot, hogy a jövő kutatók rendelkezésére álljon. Ehhez kérem azoknak a segítségét, akik nem csupán a jelennel foglalkoznak, hanem a múlt történetét is fontosnak tartják.

Fodor István Ferenc

JÁSZJÁKÓHALMI CIVIL SZERVEZŐDÉSEK

A községben nagy hagyományai vannak a civil szerveződéseknek. Amint megnyílt a lehetőség, az 1867-es kiegyezés után nem sokkal, már olvasókörről tudunk, hat évvel később pedig olyan ifjúsági csoportosulás jött létre, mely újságot adott ki a jákóhalmiak számára; így korábban volt újságunk, mint Szolnoknak, a leendő megyeszékhelynek.

Balla Ferenc és Wirth István gyűjtötte össze 1991-ben a Jászság egyleit, egyesületeit, melyben 1893-tól 1950-ig sok ilyen szerveződés található Jákóhalmán.¹ Különösen figyelemre méltó, hogy mennyi polgári egyesület alakult ebben az időben, mely nevében is felvállalta a polgári – iparos, értelmiségi, „parasztpolgári” – értékeket. Ez bizonyítja a jáász ember – környezetéhez képest – egy századdal korábbi polgárosodását, melyhez Jákóhalmán még kapcsolódott az iparosság pezsdítő hatása.

A harmadik időszak 1950-1989 között volt, amikor a tanácsi rendszerben nem működtek egyesületek, míg az egyesületi törvény meg nem született a diktatúra lezárásaként. Ebben az időben is jöttek azonban létre pl. szakkörök a művelődési házon belül, vagy olyan szakmai szervezetek, melyek később átalakultak egyesületté, vagy napjainkig is szakkörökként ténykednek.² Ezek közül csak azt soroltam fel, melynek tevékenysége tartósnak bizonyult.

A negyedik időszak a rendszerváltozás utáni, amikor sok olyan egyesület is megalakult, melynek már volt előzménye 1950 előtt. Voltak olyanok is, melyek korábban is működtek valamilyen formában, de most átalakultak.

¹ Balla Ferenc-Wirth István: Egyletek, egyesületek a Jászságban 1867-1919. HA-HO Kft, Jász-
apáti, 1991. A hézagpótló kiadvány nagy szerepet játszott a jászsági egyesületek megalakulásában,
újjaszerveződésében. A HA-HO Kft-nek üzeme volt akkor Jákóhalmán is; ők voltak, akik
felvállalták ennek a füzetnek a kiadását, és ők jelentették meg kezdetben a Jász Újságot,
Jászapáti ma is meglévő újságját, melyben béreltünk jákóhalmi oldalt is. Nem használtam fel a
benne szereplő taglétszám adatokat, illetve a tisztségviselők neveit – ezekről ugyanis nem derül
ki, hogy mikorikiak. Nem az alapítók neveit közli, a nevekben pedig sok az elírás; vélhetően
azért, mert a kézzel írott jákóhalmi nevek ismeretlenek voltak a szerzők számára. Mindezek
azonban egyáltalán nem csorbítják a kiadvány jelentőségét.

² Kiss Gy. Csaba (Rubicon, 2004/5-6) megállapítása szerint „...megemlíthető még a Hazafias
Népfőnt és a művelődési házak, közgyűjtemények keretében folyó honismereti-nemzeti értéket
őrző tevékenység, hiszen ez szintén – ha nem is teljesen függetlenül, de – civil társadalmi
formákban folyt. Kisvárosokban, falvakban gyakran csak ezekben a keretekben nyilvánulhatott
meg a demokratikus ellenállás.”